

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

БАНКТЕРДІҢ КРЕДИТТЕУ БОЙЫНША ПІКІРТЕРІМІ

2020 ЖЫЛҒЫ
1-тоқсан

Банктерді кредиттеу бойынша пікіртерім жүргізу

2020 жылғы 1-тоқсан

Корпоративтік секторды кредиттеу

2020 жылғы бірінші тоқсанда эпидемия қарыз алушылардың кредит қабілеттілігін әлсіретіп, кредитке деген сұранысты қысқартты, сондай-ақ банктердің күтулеріне нұқсан келтірді және қарыз алушыларға қойылатын талаптарды қатаңдатуға алып келді (1, 2, 3 және 4-суреттер). Ірі банктердің пікірінше, кредитке қызмет көрсету қиындықтары негізінен қызмет көрсету және сауда салаларында болды. Шағын және орта бизнесте банктер ауыл шаруашылығы мен құрылысты, ал ірі бизнес арасында – өнеркәсіп пен көлікті ең зардап шеккендер ретінде атап өтеді.

Бизнес тарапынан кредитке сұраныс төмендеді (2-сурет), негізінен ірі банктерде шағын және орта кәсіпкерлікте. Ірі бизнес тарапынан сұраныстың төмендеуі шамалы болды. Теңгемен қысқа мерзімді қарыздарға сұраныс біршама өсті және валютамен ұзақ мерзімді қарыздар айтарлықтай қысқарды. Банктер сұраныстың төмендеуін кредиттеу талаптарының қатаңдауымен және қарыз алушылардың қарыздарды қайта құрылымдауға қажеттілігімен байланыстырады. Көптеген банктер де ҚНРДА¹ бұйрығы шеңберінде шағын және орта бизнеске төлемдер бойынша мерзімін кейінге қалдыру мүмкіндігін берді. Көптеген респонденттердің пікірінше, төлемдер бойынша мерзімін кейінге қалдыру теңгемен қамтамасыз етілген қарыздар бойынша жиі берілген.

Банктердің бизнесті кредиттеуге дайындығы бизнестің ірі сегменті үшін біршама төмендеді, шағын және орта бизнес сегменттері үшін өзгерістер болған жоқ. Сапалы қарыз алушы үшін бәсекелестік шеңберінде кредиттеу талаптарын жеңілдетудің жекелеген жағдайларына қарамастан, жалпы жүйе бойынша кредиттеу талаптары аздап қатаңдатылды. Қорландыру құны мен тәуекелдерінің өсуі, экономикалық құлдырауды күту және экономиканың жекелеген салаларында тәуекелдің артуы себеп болды. Мұндай талаптарда банктер корпоративтік кредиттер бойынша мөлшерлемелерді көтерді, бірақ шамалы ғана. Эпидемия қашықтықтан қызмет көрсету қажеттілігін арттырды, бірақ олардың ұсынысын көпшілігі кеңейте алмады.

Көптеген банктер екінші тоқсанда кредитке сұраныс негізінен шағын және орта бизнесте біршама төмендейді және ірі бизнесте өседі деп санайды (2-сурет). Кредиттеу талаптары барлық сегменттер үшін қатаңдатылатын болады (1 және 3-суреттер). Банктер кредит қабілеттілігіне қойылатын талаптарды қатаңдату, кредиттеудің барынша тәуекелді түрлері бойынша маржаны кеңейтуді жоспарлауда.

¹ «Төтенше жағдайды енгізу нәтижесінде зардап шеккен халықтың, шағын және орта бизнестің қарыздары бойынша негізгі борыш пен сыйақы сомаларын төлеуді тоқтата тұру тәртібін бекіту туралы «Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі Төрағасының 2002 жылғы 26 наурыздағы №167 бұйрығы

Жеке тұлғаларды кредиттеу

2020 жылғы бірінші тоқсанда жеке кредиттеуде сұраныс айтарлықтай төмендеді, бұл жыл басындағы тұтыну белсенділігінің дәстүрлі төмендігіне, мұнай дағдарысына, эпидемияға және төлем қабілеттілігін бағалауға және БЖК² есебіне жаңа талаптар енгізілгеннен кейін кепілсіз кредиттеу талаптарын қатаңдатуға байланысты (8-сурет). Банктер бірнеше жыл бойы өсу қарқынымен өскен кепілсіз кредиттеуде ең көп құлдырауды атап өтті (6-сурет). Банктер жеке кредиттердің барлық түрлері бойынша мөлшерлемелерді көтерді (9-сурет). ИТҚ³ бойынша және қамтамасыз етілген кредиттер бойынша пайыздық емес талаптар шамалы жеңілдетілді (5-сурет).

Ипотекалық кредиттеуде өтінімдердің саны мен қарыздың орташа сомасы бір жылда тиісінше 33%-ға және 6%-ға өсті, бірақ өткен тоқсанның өтінімдерінің үштен бірін ғана құрады. Мақұлдау коэффициенті тоқсан ішінде 50%-дан 54%-ға дейін өсті. Нұр-Сұлтан мен Алматыдағы ипотекалық қарыздың орташа сомасы ел бойынша жоғары (27%-ға), бірақ өткен тоқсанмен салыстырғанда 3 есе төмендеді және 14 млн теңгені құрады. Жүйе бойынша қарыздың орташа сомасы 2019 жылдың басындағы деңгейге жетті. Сұраныстың төмендеуі стандартты кредиттер бойынша маржаның тарылуына әкелді (7-сурет).

Тұтынушылық кредиттеуде маржа стандартты және тәуекелді кредит түрлері бойынша таралды. Жылжымайтын мүлік кепілімен берілетін кредиттерге өтінімдер саны бір жылда 10%-ға және тоқсан ішінде 67%-ға қысқарды. Жүйе бойынша қамтамасыз етілген қарыздың орташа сомасы 8 млн теңгені құрады, бұл өткен жылға қарағанда 39%-ға жоғары, бірақ өткен тоқсанға қарағанда 58%-ға төмен. Кепілсіз кредиттерге өтінімдер көлемі және қамтамасыз етусіз қарыздың орташа сомасы алдыңғы кезеңге қарағанда 3 есеге дерлік төмендеді. Жалпы алғанда, тұтынушылық кредиттеу талаптарын қатаңдату аясында кейбір банктер мөлшерлемелерді төмендетуді жалғастырды.

Автокредиттеу – бұл өсуі жалғасқан кредиттеудің жалғыз түрі. Сонымен қатар, ҚДБ⁴-дан жеңілдетілген автокредиттеу үшін қосымша траншқа қарамастан, банктер бұл сегментте де сұраныстың айтарлықтай төмендеуін күтуде. Жалпы, пікіртерімге қатысушы банктер кредиттерге сұраныс төмендейді деп есептейді және келесі тоқсанда талаптарды одан әрі күшейтуді жоспарлап отыр.

² БЖК - борыштық жүктеме коэффициенті;

³ ИТҚ - ипотекалық тұрғын үй қарыздары;

⁴ ҚДБ – Қазақстанның даму банкі.

2020 жылғы 1-тоқсанда қорландыру және банктердің өтімділігі туралы

Банктердің пікірінше, теңгеге қысымының күшеюі кезінде 2020 жылғы бірінші тоқсанда теңгемен мөлшерлемелердің өсуі үй шаруашылықтарының валюталық артықшылықтарына әсер еткен жоқ, ал салымшылар күрт әлсіреу күтулерін көбірек қозғаған. Бұл ретте, респонденттердің жартысы наурыз айында валюталық депозиттер үлесінің өсуі негізінен конвертация есебінен болды деп есептейді, бірақ шын мәнінде конвертация шамалы ғана болды, ал валюталық салымдар негізінен қайта бағалауға байланысты өсті. Белгісіздіктің төмендеуіне қарай теңгемен активтерге сұраныс қалпына келе бастады. Бұл ретте салымшылар ішінара алу және толықтыру құқығымен барынша икемді шарттарды қалайды. Кейбір банктерде қорландыру құнының өсуі кредитке мөлшерлемелердің өсуінің күтілуін күшейтті.

1-тоқсанда бизнес тарапынан депозиттерден айтарлықтай алулар байқалмады. Жекелеген банктерде жеке тұлғалардың депозиттерінен айтарлықтай алулар байқалды, басқа банктерде жеке салымдар айтарлықтай ұлғайды. Сейфтік ұяшықтарды алу және оларға орналастыру жағдайлары байқалды.

Көптеген банктер өтімділікпен қиындықтарға тап болған жоқ. Ірі банктерде ӨЖА⁵ өсті. Кейбіреулері ӨЖА төмендегенін немесе олардың деңгейінің құбылмалылығының шамалы өсуін атап өтті. Көп жағдайда ӨЖА өзгеруіне теңгенің әлсіреуі және депозиттердің әкетілуі жатады. Өтімділік қорландыру құнын арттыру, облигациялар шығарылымы, проблемалық қарыздарды өндіріп алу арқылы қалпына келтірілді.

Тоқсанның соңына қарай, құбылмалылық банктер оларды басқаруға тырысқан кезде ашық валюталық позицияларда байқалды.

⁵ ӨЖА - өтімділігі жоғары активтер.

Зерттеу бойынша жалпы ақпарат

Ұлттық Банк банктерге кредиттеу бойынша сауалнаманы тоқсан сайынғы негізде кредиттік ресурстарға сұраныс пен ұсыныстың өзгеруін бағалау мақсатында жүргізеді. Сауалнама банктің жалпы кредиттік саясатын қалыптастыруға және тәуекелдерін басқаруға жауап беретін банк басшыларына арналған. Зерттеу барысында барлық банктерде сауалнама арқылы және кейіннен жекелеген банктердің өкілдерінен сұхбат алумен пікіртерім жүргізіледі.

Көптеген сұрақтарға жауаптардың төменде келтірілген бір нұсқасын таңдауды көздейді:

-1 = едәуір азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

-0,5 = аз ғана азаяды (азайды)/ қатаңдайды (қатаңдады)

0 = сол деңгейде қалады (қалды)

0,5 = аз ғана өсті (өседі)/ жеңілдейді (жеңілдеді)

1 = едәуір өсті (өседі)/ жеңілдейді (жеңілдеді)

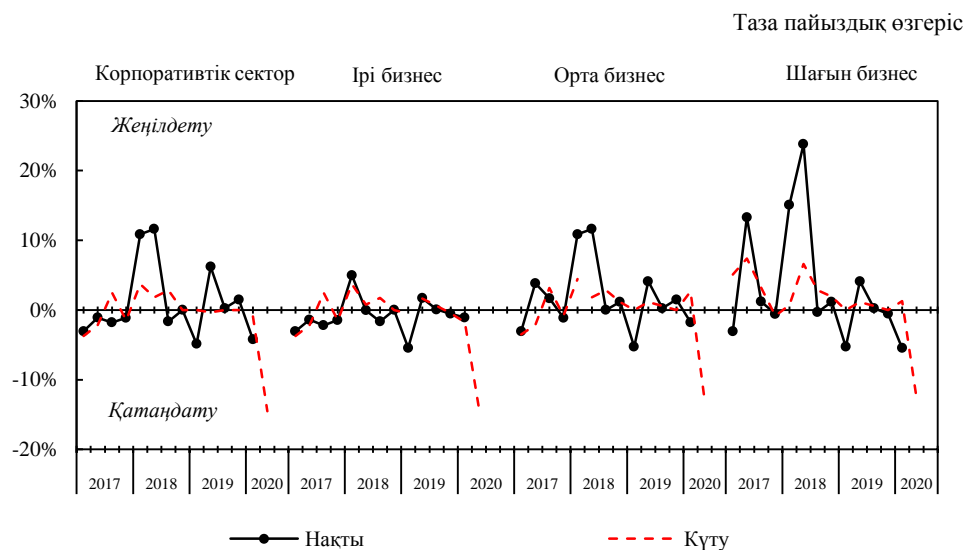
2018 жылғы 1-тоқсанға дейін сауалнама нәтижелері өлшемдердің ұлғайғанын (жеңілдегенін) атап өткен респонденттер мен оның төмендегенін (қатаңдануын) атап өткен респонденттер үлесі арасындағы айырмасын – таза пайыздық өзгерісті (ТПӨ) есептеу арқылы қарапайым орташа мән ретінде біріктірілді.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап зерттеу нәтижелері кредиттеу нарығының тиісті сегментіндегі банктің үлесін ескере отырып ТПӨ-ге біріктіріледі. Бұл индикатордың мәні - егер барлық банктер «едәуір азайды/қатаңдады» дегенді таңдаса - 100%-дан, егер барлық банктер «едәуір ұлғайды/жеңілдеді» дегенді таңдаса - 100%-ға дейін өзгеруі мүмкін.

Осы ТПӨ индикаторының оң мәні өсу (жеңілдеу) үрдісін, теріс мәні - өлшемдердің төмендеу (қатаңдау) үрдісін білдіреді. Бұл ретте таза пайыздық өзгерістің мәні өлшемдегі өзгеріс шамасын көрсетпейді, тек өзгерістің өзін білдіреді.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап келіп түскен және мақұлданған кредиттік өтінімдер бойынша сұрақтар енгізілді (№21, 22, 23 сұрақтар). Келіп түскен өтінімдердің жалпы санында кредиттік шешім қабылданған (мақұлданған/бас тартылған) өтінімдер және зерттеу жүргізу кезінде қарастырылып жатқан өтінімдер қамтылды.

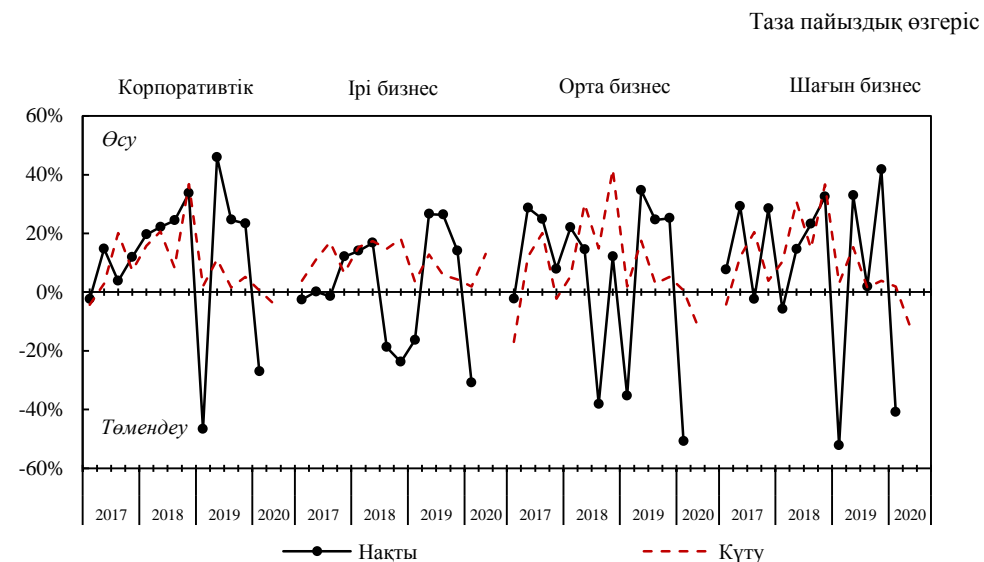
1-сурет. Корпоративтік секторды кредиттеу талаптары

(а) №5 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

2-сурет. Кәсіпкерлік субъектілерінің кредит ресурстарына сұраныс

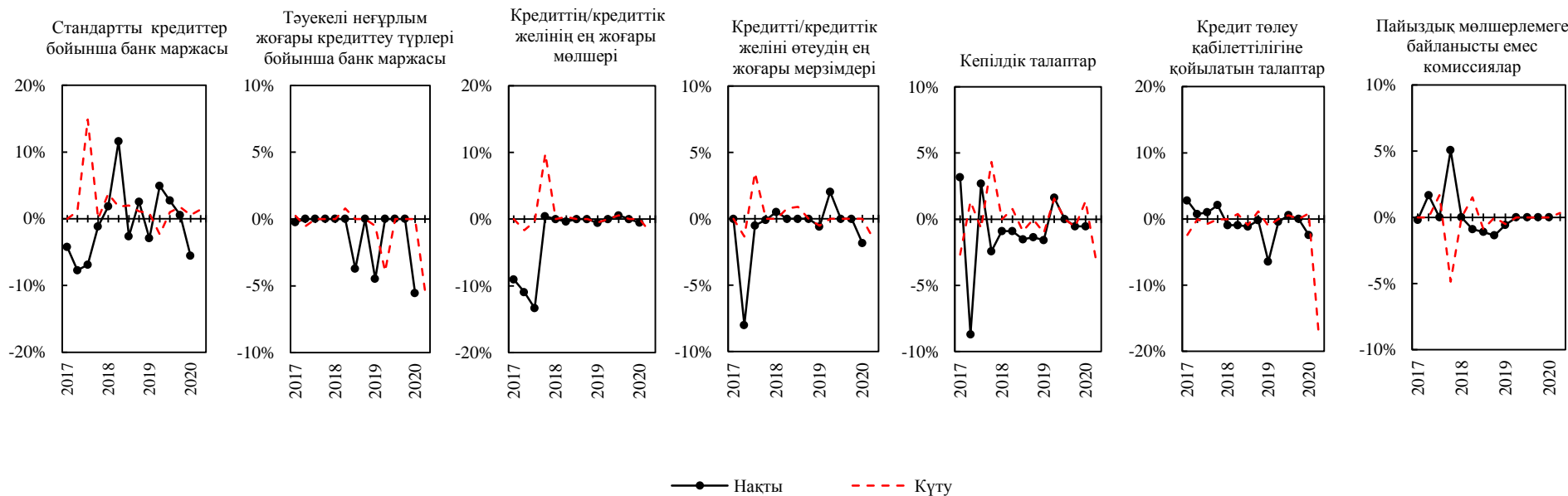

(а) №1 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кәсіпкерлер тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

3-сурет. Кредиттеудің жекелеген талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

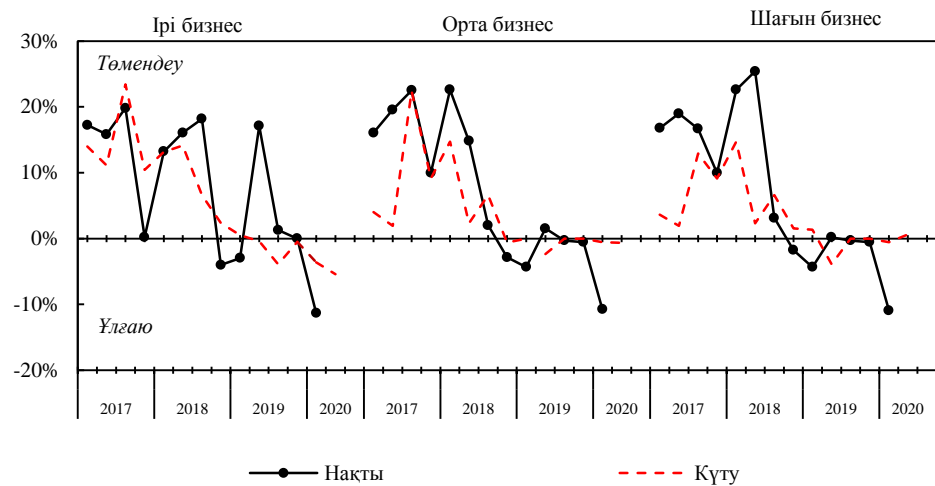

(а) №7 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келісі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

4-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері

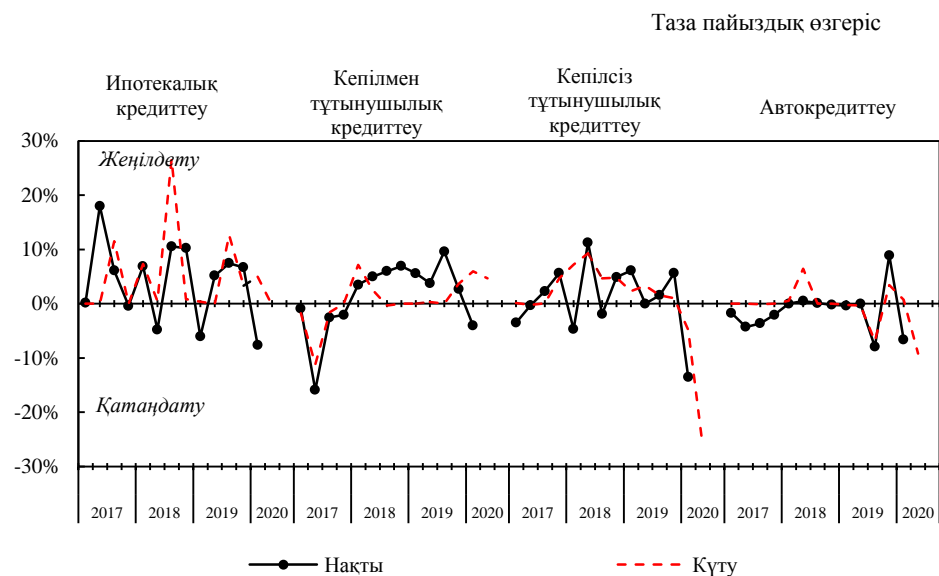
Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №8 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза өзгеріс корпоративтік секторға арналған кредиттеріне сыйақы мөлшерлемелерінің төмендеу белгісі болады.

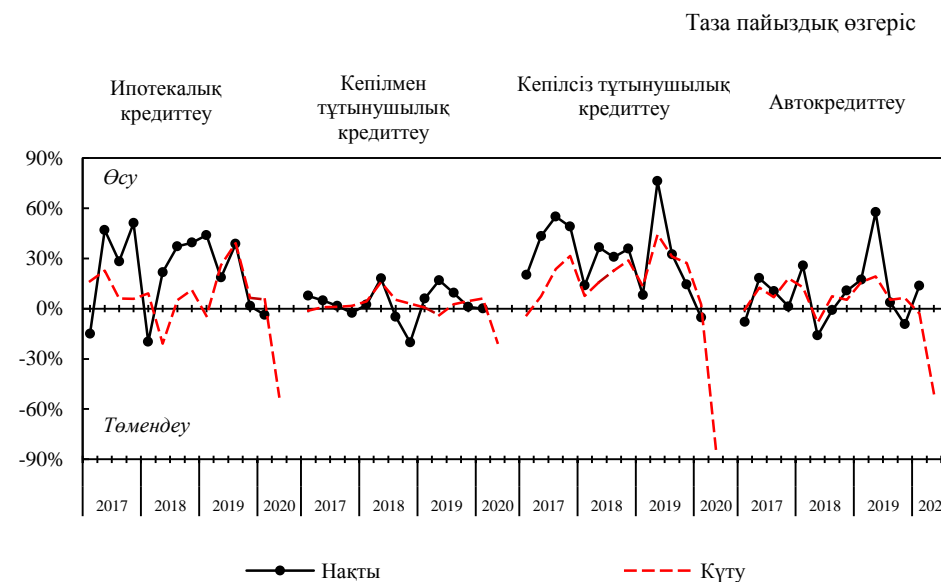

5-сурет. Жеке тұлғалардың кредиттеу талаптары

(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?
 (б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

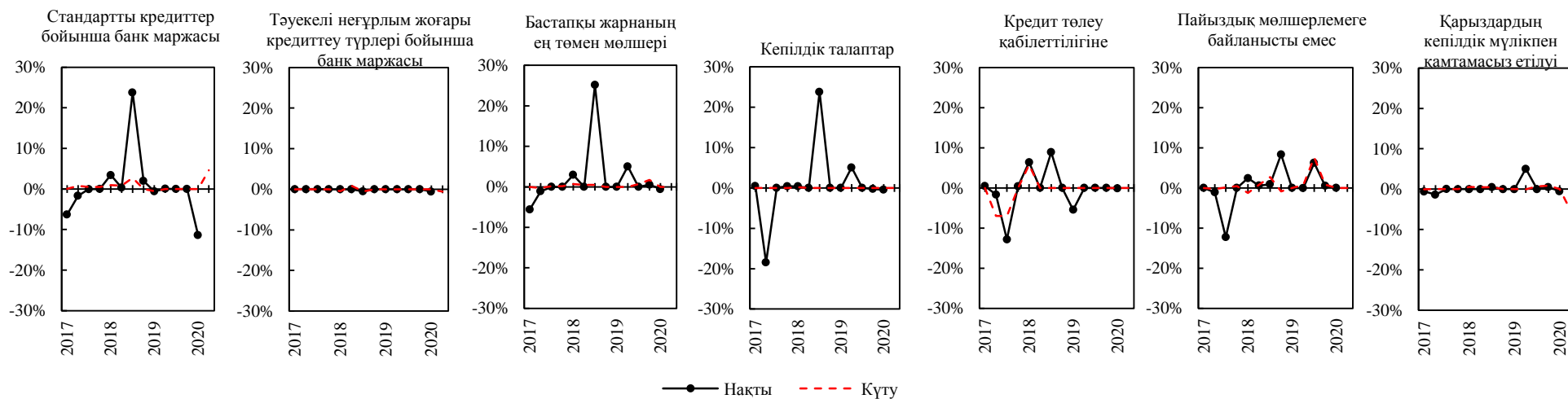
6-сурет. Жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныс

(а) №9 сұрақ: Жеке тұлғалардың кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғалардың кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?
 (б) Оң таза пайыздық өзгеріс жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

7-сурет. Ипотекалық кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

(а) №16 сұрақ: Ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс ипотекалық кредиттеудің талаптары қысқаруының белгісі болады.

8-сурет. Тұтынушылық кредиттеудің талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

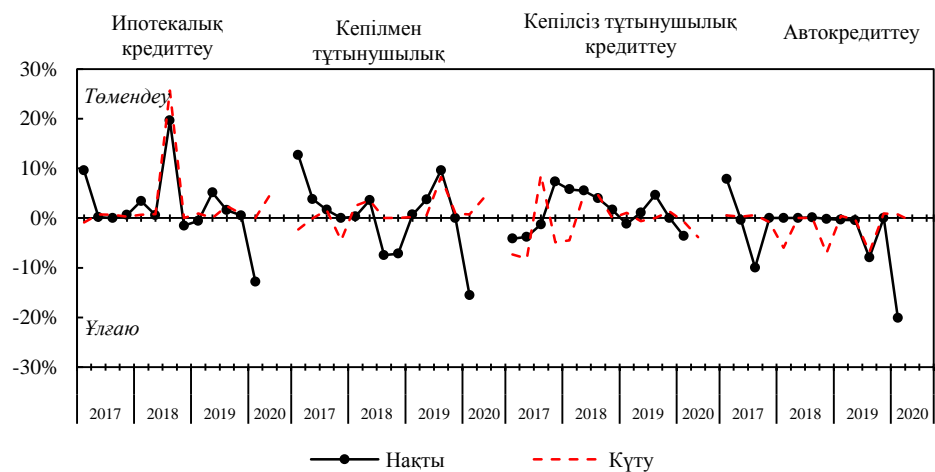
(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

№17 сұрақ: Тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс тұтынушылық кредиттеудің талаптарын қысқарту белгісі болады.

9-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі

Таза пайыздық өзгеріс

(а) №18 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді?
Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс жеке тұлғаларға арналған кредиттердің сыйақы мөлшерлемесін төмендету белгісі болады.